

М.А. Ковальчук, студентка

С.В. Бреус, к.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДІТЕЙ-СИРИТ ДО ЯКІСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування – це становище дитини, яке надає їй право на повне державне забезпечення і отримання передбачених законодавством пільг та яке підтверджується комплектом документів, що засвідчують обставини, через які дитина не має батьківського піклування [4].

Одним із першочергових завдань державної політики у сфері захисту прав дітей є створення належних умов для забезпечення реалізації цього права дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які з тих чи інших причин перебувають поза межами сімейного виховання.

Проте аналіз дотримання норм законодавства в цьому контексті свідчить, що не завжди реальність відповідає нормам права. Так, станом на кінець 2012 року в Україні налічувалось 92865 дітей-сиріт.

За офіційною статистикою в Україні за 2008-2012 роки кількість дітей сиріт коливалася. Третій рік поспіль зберігається позитивна тенденція щодо зменшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як в абсолютних даних (рис. 1), так і у відносних – на 01.01.2012 року чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на 100000 дітей становила 1204 особи (на 01.01.2011 р. – 1226 осіб, на 01.01.2010 р. – 1247 осіб) [2].

Але слід зазначити, що це число лише приблизно відображає реалії життя, оскільки безпритульні діти, діти-жебраки, діти, що перебувають у диспансерах і т. п., не враховані у цій цифрі.

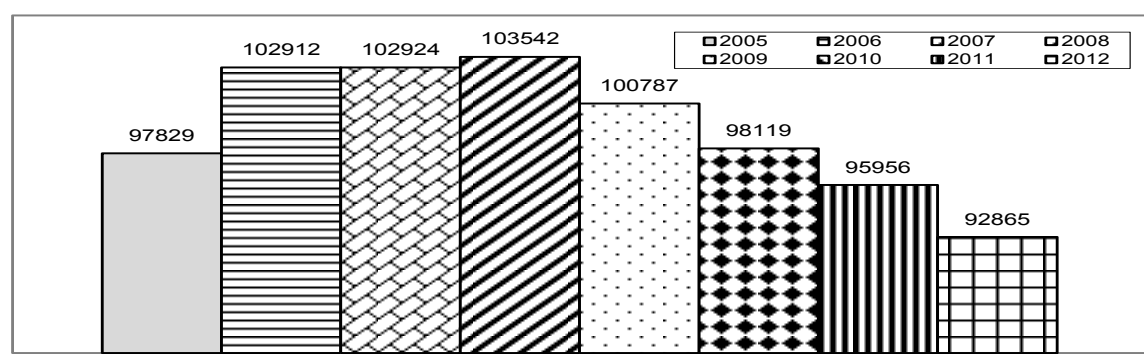

Рис. 1. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за роками [2]

За активної державної підтримки розвитку сімейних форм виховання, зокрема прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, з року в рік зберігається позитивна тенденція щодо збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які в них виховуються (табл. 1). Так, на кінець 2011 року в таких сім'ях виховувалось уже 9990 дітей, що складає 10,4% від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні (що на 1,2 % більше, ніж на кінець 2010).

Таблиця 1

Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у прийомних сім'ях і дитячих будинках сімейного типу (за даними Міністерства соціальної політики України) [3]

На кінець року	Дитячі будинки сімейного типу		Прийомні сім'ї		% дітей, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу та в прийомних сім'ях, від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Кількість нововлаштованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу протягом року
	Кількість дитячих будинків	Кількість дітей	Кількість сімей	Кількість дітей		
2005	149	1025	180	288	1,3	131
2006	234	1462	744	1152	2,5	1302
2007	300	1960	1617	2561	4,4	2154
2008	400	2605	2461	4050	6,4	2351
2009	484	3185	2931	4934	8,1	1895
2010	535	3573	3195	5451	9,2	1449
2011	598	4041	3445	5949	10,4	1505
2012	740	4932	3856	6819	12,7	2822

Але ж значна частина цих закладів має слабку матеріально-технічну базу, потребує ремонту як жилих, так і службових приміщень. Забезпечення вихованців інтернатних закладів одягом і взуттям становить 60-70%. Матеріальні потреби дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, адміністрація дитячих закладів змушена вирішувати за рахунок спонсорських коштів, отримати які непросто. Існуюча мережа інтернатів демонструє псевдопіклування про дітей. Дітям в деяких закладах не надають навіть базової освіти.

Ці та інші чинники формують проблеми вихованців інтернатних закладів. До їх складу входять проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: відсутність навичок поведінки і спілкування з іншими людьми, невпевненість, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості; недостатній прояв позитивних соціально-рольових орієнтирів, підвищена агресивність, нехтування собою як особистістю; проблеми адаптації до нового середовища. І частина таких дітей-сиріт вступає до вузу, оскільки мають право на зарахування поза конкурсом. У вузі вони отримують стипендію, матеріальну допомогу, гуртожиток. Звісно радує той факт, що студенти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яким виповнилося 23 роки і більше, до закінчення відповідного навчального закладу зараховуються на повне державне забезпечення, якщо такі особи здобувають повну вищу освіту за кошти загального фонду державного бюджету [1].

Але тут постає інша проблема – рівень підготовки, з якою діти приходять до вишу. Займаючи бюджетні місця і маючи низький рівень знань, діти-сироти позбавляють інших обдарованих дітей можливості безкоштовно навчатися. Знайомство з досвідом роботи соціальних служб різних країн дозволяє рекомендувати перейняти їх досвід – приймати до ВНЗ тільки здібних до наук дітей.

Оскільки у самотійному житті вихованців шкіл-інтернатів виникають значні проблеми: матеріальні труднощі щодо харчування, одягу, комунальних

платежів, виплати боргів, збереження здоров'я; забезпечення матеріального добробуту: працевлаштування, малооплачувана робота; вміння заощаджувати; житлова проблема: отримання, купівля, розмін, благоустрій квартири (кімнати в гуртожитку). То з розвитком економіки і правових відносин суспільство на користь дитини і сім'ї також вимагає більш продуманого використання інших, альтернативних форм опіки, сприяючих повному розвитку потенціалу кожної дитини, таких, як патронатне виховання і опікунство.

Щоб ліквідувати ці економічні проблеми дітей-сиріт, державі потрібно:

- підтримувати існуючу мережу і відкривати нові установи інтернатного типу, удосконалюючи в них виховну роботу;
- створити при інтернатах міні-підприємства, цехи, міні-пекарні, що частково допомагатимуть вирішити фінансові труднощі;
- залучити вихованців інтернату до навчання у загальноосвітній школі;
- активно боротися з причинами явища (проводити профілактику небажаної вагітності, боротьбу з алкоголізмом і наркоманією, травматизмом, надавати істотну соціальну допомогу багатодітним сім'ям у разі втрати годувальника);
- знайти відповідні форми альтернативного виховання дітей, що залишилися без піклування батьків, упроваджувати і удосконалювати такі форми;
- створювати відповідні курси для підготовки дітей-сиріт до дорослого життя, а також спеціальні курси для виявлення та покращення розумових здібностей (для результативнішого подальшого навчання), відкриття профорієнтаційних центрів;
- у вищих навчальних закладах потрібно створювати належні умови для навчання, розвитку та відпочинку дітей-сиріт. Потрібно створити секції та гуртки, проводити екскурсії;

– запровадити функціонування психологічних служб, консультацій, телефонів довіри, соціальних притулків для дітей, які потрапили в критичну ситуацію.

Список використаної літератури

1. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=1362956933>.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.

4. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.